

inhoudsopgave

Wegen voor amateur- theater

- 1 — Opdracht en doel onderzoek • pagina 1**
- 2 — Omschrijving van het werkveld, de kansen en de mogelijkheden • pagina 1**
- 3 — Huidige feiten van de ondersteuning in Limburg • pagina 1**
  - a. Kengetallen en feiten
  - b. Geschiedenis en organisatiestructuur
  - c. Hoe ziet de ondersteuningsstructuur eruit in Limburg
  - d. Uitgangspunten voor het op te richten Centrum voor Amateurkunst
  - e. Speerpunten van het provinciaal beleid
  - f. Huidige Activiteiten ten behoeve van het amateurtoneel
    - i. LFA
    - ii. PTA's
- 4 — Knelpunten en kansen • pagina 1**
  - a. Knelpunten en vragen
  - b. De vragen op een rij
  - c. Resumerend
- 5 — Drie debatten • pagina 1**
- 6 — Conclusies en aanbevelingen • pagina 1**
  - a. Conclusies
  - b. Aanbevelingen
- 7 — Verantwoording onderzoek • pagina 1**
  - a. Respondenten
  - b. Literatuur

Bijlage

notitie Theaterwerkplaatsen, Theaterwerk NL

1 Opdracht en Doel van het onderzoek

De organisatie van de ondersteuning van het amateurtoneel is in Limburg in beweging.

De consultants (PTA's, Provinciaal Theater Adviseurs) zijn momenteel werknemer van Symbiose, maar zullen naar alle waarschijnlijkheid in dienst komen bij het nieuw op te richten Centrum voor Amateurkunst. De wijze waarop dit centrum zal gaan opereren en de disciplines die daarbij ondergebracht worden, inclusief de daaraan gekoppelde formatie is echter op dit moment nog niet helemaal duidelijk, evenmin als de wijze waarop de PTA's ingezet zullen gaan worden. In de afgelopen jaren is er met betrekking tot de structuur van de ondersteuning veel beweging geweest in Limburg. Sinds de landelijke decentralisatie operatie begin jaren tachtig, waarbij de landelijke financiering van de provinciale ondersteuning van o.a. het amateurtheater werd overgedragen aan het provinciaal bestuur, zijn er in opdracht van de provincie Limburg diverse constructen geweest van waaruit de ondersteuning haar werk verrichtte, te weten: de Limburgse Federatie van Amateurtoneelverenigingen, de stichting LFA, Kunst & Cultuur Limburg, Symbiose – unit Kunst & Cultuur, Symbiose (algemeen) en straks het nieuw op te richten Centrum voor Amateurkunst.

Voor het werkveld en de medewerkers is het van belang om in de komende periode de aandacht te kunnen richten op de inhoud en vormgeving van het werk. Het construct waarbinnen dit plaatsvindt is belangrijk voor de kansen om de ondersteuning goed te kunnen realiseren.

De ondersteuning van het amateurtheater wil op grond van een breed gedragen visie de speerpunten van haar beleid vaststellen, vanuit de 'feiten' van dit moment. Onder 'feiten' wordt verstaan:

- de realiteit van het amateurtoneel op dit moment: de wijze waarop het hele amateurtheaterveld zich ontwikkelt, de vragen en behoeftes die er zijn en de ambities van de makers
- de speerpunten en ambities van het provinciaal beleid
- het centrum voor amateurkunst van waaruit de ondersteuning wordt uitgevoerd.

Het ontwikkelen van een breed gedragen visie was reden om het gesprek met vele belanghebbenden en in de allereerste plaats de makers, spelers, verenigingen en andere direct betrokkenen te voeren. Er is geluisterd naar ideeën van de betrokken partijen en het bestuurlijk kader. Dat is de basis geweest voor de ideeën die in dit rapport worden geformuleerd en waarmee de ondersteuning, in welk construct dan ook, haar werk in de komende jaren wil gaan uitvoeren.

Centrale vraag van het onderzoek was

Hoe wordt de kwaliteit van het amateurtoneel het beste ondersteund binnen de bestaande kaders en welke vorm is daarvoor het meest geschikt.

In de eerste fase van dit onderzoek zijn er voorgesprekken geweest met spelers, makers, bestuurders en andere betrokkenen bij het amateurtheater. In de tweede fase van het onderzoek werden drie debatten georganiseerd waarin werd gediscussieerd over de wijze waarop de ondersteuning van het amateurtheater in de komende jaren het beste vorm kan krijgen. (Zie voor een gedetailleerde lijst de lijst respondenten.) Diverse beleidsstukken en informatiemateriaal lag verder ten grondslag aan deze rapportage.

Marcel de Groen

2 Omschrijving van het werkveld, de kansen en de mogelijkheden

“Amateurtheater is een onderdeel van de amateurkunst, maar heeft door zijn specifieke kenmerken en kwetsbaarheden een specifiek en sector gerichte ondersteuning nodig.”

Jos van Dijk, directeur Theaterwerk NL

A: Wat is amateurtheater

Amateurtheater, zoals wij deze term in dit verslag gebruiken, is die vorm van kunstbeoefening door liefhebbers die er op is gericht om te komen tot een theatervoorstelling voor publiek.

Amateurtheater wordt beoefend door jong en oud, in verenigingsverband en op ad-hoc basis, binnen – en buitenschools, binnen – en buiten de bekende organisatievormen.

Je kan theater bijvoorbeeld onderscheiden op:

- *organisatie niveau*: verenigingen, stichtingen, ad-hoc gezelschappen
- *ambitie niveau*: diverse ambities o.a. wat betreft tijdsinvestering, theatrale discipline, doelstelling, repertoirekeuze etc.
- *samenstellingsniveau*: jeugd/jongeren groepen, volwassenen, ouderen etc.

De meest bekende en enige landelijk en provinciaal georganiseerde vorm van amateurtheater is het amateurtheater in (traditioneel) verenigingsverband.

Er is een belangenbehartigingvereniging van amateurtheatergroepen op Landelijk (de Nederlandse Vereniging voor het Amateurtheater) en op Provinciaal niveau in Limburg (De stichting LFA). In Limburg zijn ± 160 verenigingen aangesloten bij de stichting LFA.

Hoewel dit een grote herkenbare groep is binnen het amateurtheater, is de diversiteit van het amateurtheater vele malen groter. Ook is de aard, ambitie en samenstelling van de bij de stichting LFA aangesloten verenigingen onderling verschillend.

Zo zijn er ad-hoc initiatieven, wordt er theater gemaakt op basis- en VO scholen, binnen de Centra voor de Kunsten en op jeugdtheaterscholen. Ook zijn er groepen met geprofessionaliseerde ambities en/of specifiek doelgroepenbeleid.

Amateurtheater wordt serieus beoefend door minimaal 2% van de Nederlandse bevolking¹. (In het PAK onderzoek betekent ‘serieus’ dat de deelnemer in de afgelopen zes maanden een of meerdere amateurkunstdisciplines beoefent en men daaraan gemiddeld meer dan 50 minuten per week besteedt, voor de feitelijke uitvoering, het volgen van lessen of het oefenen van de amateurkunstdiscipline).

1 ONDERZOEK NIPO, I.O.V. PAK, AMATEURKUNSTBEOEFENING 1999 – OMVANG, TIJDSBESTEDING EN AMBI-
TIENIVEAU

Dat zou betekenen dat in Limburg 22.857 mensen zich serieus bezig houden met het actief beoefenen van amateurtheater, wat weer betekent dat het merendeel van de serieuze amateurtheaterbeoefenaars ($\pm 60\%$) dit niet in traditioneel verenigingsverband doet.

Uit recent Rotterdams² onderzoek is gebleken dat minimaal 45% van de theaterbezoekers uitsluitend amateurtheatervoorstellingen bezoeken, wat betekent dat het amateurtheater in belangrijke mate bijdraagt aan de cultuurparticipatie van de bevolking.

B: Wat zijn de specifieke kenmerken van de sector theater

- Theater is gemeenschapskunst uitgevoerd in ensembles waarbij de beoefening en presentatie afhankelijk is van:
  - artistieke begeleiding
  - productionele begeleiding
  - bestuurlijke begeleiding
- Voorwaarde om te komen tot een artistiek eindproduct is o.a. dat er gebruik wordt gemaakt van specifieke accommodaties voor zowel de oefen- als presentatieperiode, waarbij er kwalitatieve eisen worden gesteld aan de facilitaire voorzieningen.
- Theater is per definitie multidisciplinair en dus altijd een mengvorm van diverse kunstdisciplines
  - Het zijn de *theatermakers* die, vanuit het te vertellen verhaal of de artistieke noodzaak komen tot de opzet van een productie en daarvoor de medewerking / samenwerking zoeken met spelers en andere makers of disciplines.
- Theater is een avontuur dat je moet beleven
  - De essentie van het maken, spelen en/of bezoeken van theater is de beleving en het avontuur. De kracht (en de zwakte) van het theater is dat de individuele speler niet eerst bijzondere vermogens of vaardigheden hoeft aan te leren om aan het theater deel te nemen, terwijl van acteurs wel bijzondere fysieke en geestelijke vaardigheden wordt gevraagd.
  - Iedereen kan op ieder willekeurig moment gaan spelen en de mensen uitzoeken met wie hij/zij samen het theatrale avontuur wil aangaan. Ervaring of opleiding zegt over het algemeen niet veel over spelkwaliteit of inzet.
- Theater is er bij de confrontatie met het publiek
  - Theater is een vluchtige actuele kunstvorm die bestaat in de confrontatie met het publiek. Door de complexiteit van het combineren van vorm, tekst, inhoud, (spelers)vermogens en de verschillende kunstdisciplines is de kunstvorm veel omvattend. Van makers en spelers wordt verwacht dat zij binnen deze complexiteit zichzelf kwetsbaar durven te maken door het op herkenbare en gevoelvolle wijze spelen

en tonen van herkenbaar gedrag en emoties. Amateurtheater heeft daardoor behoefte aan het creëren van een veilig klimaat waarbinnen makers, spelers en vormgevers vanuit zichzelf durven te tonen en vorm te geven.

- Theater bestaat bij de gratie van organisatie — de organisatie van mensen, (artistieke) ideeën, ambities, plaatsen (om te repeteren en te spelen) en publiek. De organisatiegraad bepaalt de zichtbaarheid of onzichtbaarheid van initiatieven.

C: Wat zijn de ondersteuningsbehoeftes van het amateurtheater

Op grond van het hierboven vermelde zijn er drie gebieden te benoemen waarop ondersteuning en ontwikkeling van toepassing zijn ³:

- Het artistieke: waarbij het gaat om de artistieke ontwikkeling van een multidisciplinaire kunstdiscipline;
- Het productionele: de artistieke uitgangspunten bepalen de productionele eisen die worden gesteld aan beoefening en presentatie;
- Het bestuurlijke: het bestuurlijk kader draagt, afhankelijk van het artistieke product en de daaraan verbonden uitvoeringscondities meer of minder verantwoordelijkheid.

3 De huidige situatie van de ondersteuning in Limburg

A: kengetallen en feiten

Limburg	Werkgever	Formatie steunfunctie amateurtoneel	Taakopdracht van de steunfunctionaris
— 1.142.855 inwoners ⁴ — 160 toneelverenigingen — 4 centra voor de kunsten met theateraanbod — 2 jeugdtheaterscholen — 1 amateurtheaterschool	<i>Symbiose</i> Instituut voor Welzijn, Cultuur en Sport Doel: het in stand houden, vernieuwen en verbeteren van het werk en de voorzieningen in die sectoren.	1,8 fte; 1 fte dhr. P. Stam 0,8 fte dhr. H. Weerens (formatie was in 1999 nog 2 fte)	Tweedelijns werkzaamheden: • projecten • scholing • festivals Nauwe samenwerking voor het aanbod met stichting LFA

Centra voor de Kunsten met een theateraanbod:

- CK Roermond, directeur Matu Huybregts, theatercoördinator Veronique Obrie;
- Kumulus, Maastricht, directeur Ko Oosterwijk, theatercoördinator Fons de Jong;
- stichting Kunstcollege Regio Weert, Weert, directeur dhr. L.J. Maas;
- stichting kunstzinnige vorming Noord-Limburg, Venlo, directeur John de Goede.

Jeugdtheaterscholen:

- Partoet, Maastricht; fusieproces met Kumulus, werkt op de Toneelacademie en elders;
- Kiek, Weert.

Amateur-theaterscholen:

- 'nar', een initiatief van Symbiose + stichting LFA: samenwerking met o.a.:
  - Schouwburg Sittard; de stichting LFA; Toneelacademie;
  - Cultureel café de NOR, Heerlen; NFTE; Dommelhof, Neerpelt;
  - stichting Evenementen Heerlen; internationale samenwerking Aken en anderen.

LFA Theaterwerkplaatsen:

- De Garage, Venlo;
- KC 138, Sittard.

Financiële situatie

Provinciale subsidies ten behoeve van het amateurtheater:

- Symbiose:
  - 1,8 fte formatie (was tot voor kort 2 fte) voor consulent theater (PTA)
- subsidies ten behoeve van activiteiten Symbiose € 40.000,—
- stichting LFA 5: € 59.900,—

B: Geschiedenis en organisatiestructuur

Tot aan het begin van de jaren tachtig was er in Nederland een systeem waarbij de amateurtheaterverenigingen ondersteuning genoten van professionals die in dienst waren bij een landelijke vereniging en gedetacheerd bij de provincies. De ondersteuning bestond onder andere uit spellessen, regie(adviezen), bemiddeling en advisering, organisatie van festivals en beleidsadviesring. De lessen werden bij de verenigingen aan huis of regionaal aangeboden en sloten direct aan bij de behoeftes en draagkracht van de verenigingen. De professionals, provinciaal toneeladviseurs, waren in dienst van één landelijke organisatie: het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel en werkten op vrijwel identieke wijze. Gezamenlijk volgden zij scholing, brachten de ontwikkelingen in het veld in beeld, ontwikkelden ideeën en beleid, en voerden dit provinciaal uit.

Door de wet specifiek welzijn⁶ die begin jaren tachtig in Nederland van kracht werd, startte een decentralisatieproces waarbij de Provinciaal toneeladviseurs onder de directe verantwoordelijkheid van de provincies kwamen te vallen. Deze overgang duurde tot ver in de jaren 90. In deze overgangsfase is door het Nederlands Centrum voor Amateurtoneel geprobeerd de taken van de PTA veilig te stellen, maar zij kon niet voorkomen dat de nieuwe werkgever van de PTA uiteindelijk de structuur waarbinnen de PTA werkte en de invulling en uitvoering van de taken van de PTA zou gaan bepalen.

In Limburg zijn de werkzaamheden van de twee PTA's vanaf het begin van de decentralisatie bij diverse organisaties ondergebracht. In volgorde in de tijd:

- Limburgse Federatie voor amateurtoneelverenigingen
- stichting LFA
- Kunst & Cultuur Limburg (LFA kreeg na verloop van tijd weer een eigen provinciale subsidie)
- Symbiose unit Kunst & Cultuur
- Symbiose algemeen (PTA's werden algemeen consulent)
- Centrum voor Amateurkunst i.o.

In opzet zou al het geld voor de ondersteuning en ontwikkeling van het amateurtheater in Limburg bij de ondersteuningsinstelling worden ondergebracht en deze situatie was gedurende een korte periode ook feitelijk zo, maar

⁵ OP BASIS VAN WERKPLAN MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES, ORGANISATIE STICHTING LFA, 2002

⁶ DE WET DECENTRALISEERDE DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR ONDERSTEUNING EN ONTWIKKELING NAAR DIE PLEKKEN WAAR GEBRUIK WERD GEMAAKT VAN DEZE ONDERSTEUNING

door bestuurlijke en politieke besluitvorming heeft de stichting LFA uiteindelijk weer eigen budget gekregen, waarmee zij de belangenbehartiging van het amateurtheater vorm gaf, maar ook de ondersteuning en ontwikkeling van het amateurtheater mede financierde. Idealiter gezien nam de stichting LFA de diensten van de PTA's af bij Symbiose. Doordat de ondersteuningsgelden op twee plaatsen waren ondergebracht ontstond er een situatie die de samenwerking enige tijd ingewikkeld maakte.

C: Hoe ziet de ondersteuningstructuur eruit in Limburg

De structurele provinciale ondersteuning van het amateurtheater wordt verzorgd door twee consulenten amateurtheater (PTA's; 1,8 fte) die werken voor de volle breedte van het amateurtheater. De consulenten hebben een artistiek inhoudelijk achtergrond en opleiding.

De PTA's vervullen de ondersteuning van het amateurtheater vanuit een inhoudelijke achtergrond en expertise. Zij richten zich in het bijzonder op het opleiden van regisseurs, spelers en kader; de organisatie en inhoudelijke begeleiding van festivals en andere evenementen en de bemiddeling op het gebied van vraag en aanbod voor spel, regie en publiek. In de afgelopen jaren is er bijzondere aandacht geweest voor de ontwikkeling op het gebied van jongeren, samenwerking verschillende disciplines en de samenwerking van professionals en amateurs.

De stichting LFA wordt gesubsidieerd om, vanuit de belangen van het amateurtheater, de ondersteuning – en ontwikkelingsbehoefte van de aangesloten verenigingen vorm te geven. Daarvoor richt zij zich op de drie benoemde gebieden. Om invulling te geven aan deze ondersteuning zijn er twee theaterwerkplaatsen, worden er raamregies en nagesprekken van voorstellingen aangeboden en worden festivals en bijzondere activiteiten ontwikkeld..

In Limburg worden door de stichting LFA twee eigen theaterwerkplaatsen geëxploiteerd die in belangrijke mate faciliterend werken voor de activiteiten van de PTA's. De financiering en bemensing van deze twee theaterwerkplaatsen zijn onderling verschillend. Zo wordt de financiering van de theaterwerkplaats in Venlo voor een deel betaald doordat zij een functie vervuld in het professionele theateraangebod van de gemeente, terwijl de theaterwerkplaats in Sittard hoofdzakelijk door de stichting LFA wordt gefinancierd en slechts in geringe mate door de tijdelijke inbreng van producties door de stadsschouwburg Sittard. Hierdoor heeft de theaterwerkplaats in Sittard ook meer het profiel van een werkplaats voor het amateurtoneel. Dankzij deze constructies bestaan er in Limburg twee van deze huizen. Het feit dat er twee 'huizen' zijn voor het amateurtheater in Limburg is bijzonder in Nederland en van belang voor de uitstraling en de kracht van de ondersteuning van het amateurtoneel in Limburg.

Verder worden er trainingen en productionele activiteiten door een viertal centra voor de kunsten georganiseerd en door twee jeugdtheaterscholen. De

relatie met het amateurtoneel in de rest van Limburg voor bijvoorbeeld doorstroming of samenwerking is nauwelijks aanwezig. De Centra voor de Kunsten vervullen voor het verenigingsgebonden amateurtheater nauwelijks enige functie als scholingsplek of ontmoetingsplaats.⁷

D: Uitgangspunten voor het op te richten Centrum voor Amateurkunsten

Mede op grond van de wensen van vier koepelorganisaties voor de amateurkunstensector (de stichting LFA, LBM - Limburgse bond van muziekgezelschappen, VNK-Limburg - Vereniging Nederlandse Korenorganisaties district Limburg, LBT - Limburgse Bond van Tamboerkorpsen) is de gedachte om te komen tot de ontwikkeling van een Centrum voor de Amateurkunsten door Provinciale staten vastgesteld.

In de brief van de vier koepelorganisaties, d.d. 10 mei 1998 wordt de vorming van een Centrum voor Amateurkunsten voorgesteld. De vier bonden pleiten voor een professionalisering van vrijwillige werkzaamheden zoals:

- administratieve, financieel technische en organisatorische werkzaamheden;
- uitvoering routinematige werkzaamheden (verzending mailings en ledenadministratie);
- organisatie van wedstrijden en evenementen;
- het adequaat kunnen inspelen op landelijke ontwikkelingen op het terrein van amateurkunsten.

Zij geven aan een samenwerkingsstichting te willen vormen, echter met instandhouding van de bestuurlijke autonomie en identiteit van de desbetreffende organisaties.

De noodzaak voor de inrichting van dit construct is voornamelijk ingegeven door de behoefte aan een centrum dat ondersteunend, stimulerend en initiërend kan werken in dienst van de amateurkunsten in het algemeen. Zij geven tevens aan dat er behoefte is aan provinciale coördinatie bij de ontwikkelingen van de cultuur - en kunsteducatie en dat het centrum voor de amateurkunsten daarbij een belangrijke rol kan vervullen.

In de aanbevelingen van de rapportage Mastenbroek⁸ wordt voorgesteld het taakveld van het nieuwe Centrum voor Amateurkunsten zeer breed te stellen, met bijzondere aandacht voor de culturele diversiteit, de popmuziek en de ondersteuning van reguliere festivals, alsmede het WMC. De aard van de ondersteuning dient, gezien de vraag van de koepelorganisaties, breed te zijn en zou zich moeten richten op een dienstverlening op administratief, financieel -administratief, specialistisch op inhoudelijk terrein (consulent functie) en specialistisch op facilitair gebied.

Daarnaast geeft Mastenbroek aan dat er nog problemen opgelost moeten wor-

⁷ EERSTELIJNS ONDERZOEK VAN HET VERENIGINGSGEBONDEN AMATEURTHEATER, JANUARI 2001

⁸ CENTRUM VOOR DE AMATEURKUNSTEN, RAPPORTAGE INFORMATIEOPDRACHT, ING. E.M. MASTENBROEK, JULI 1999

den met betrekking tot de huisvesting, aangezien de kosten van de dependances in zijn begroting buiten beschouwing is gelaten. Daarbij gaat het in het bijzonder over de kosten huisvesting van de twee theaterwerkplaatsen van de stichting LFA in Venlo en Sittard.

Voor de inrichting van een Centrum voor Amateurkunsten, met een professionalisering van de facilitaire diensten van de vier betrokken koepelorganisaties wordt door Mastenbroek de financiële consequentie gegeven van een extra jaarlijkse subsidie van f 451.000,—.

E: Speerpunten van het Provinciaal beleid

De provincie Limburg wil een stimulerend beleid voeren met betrekking tot de beoefening van de amateurkunst. Daarbij staat de provincie in haar strategische beleidsvisie cultuur⁹ 2001- 2004 twee lijnen voor ogen:

- het realiseren van professionele ondersteuning aan de koepelorganisaties en
- het bevorderen van de dynamiek in de sector amateurkunsten.

De instrumenten die ze daarvoor wil inzetten zijn de inrichting van een breed Centrum voor Amateurkunsten, het actieplan cultuurbereik en vergroting budget projectsubsidies uit het projectenbudget kunst en cultuur, waarbinnen een aanzienlijk bedrag wordt geoormerkt voor de amateurkunstprojecten. Met de inrichting van het centrum voor amateurkunsten wil de provincie inspelen op de vraag naar meer facilitaire ondersteuning bij de bestaande koepelorganisaties, anderzijds wil zij meer dynamiek in de sector via het projectenbudget kunst en cultuur en het actieprogramma Cultuurbereik.

Voor de professionalisering en uitbouw van een breed Centrum voor Amateurkunsten stelt de provincie, naast een startsubsidie voorlopig een bedrag van f 250.000,— per jaar extra beschikbaar.

Voor de vergroting van de dynamiek in de sector wordt extra middelen ter beschikking gesteld van f 79.000,— voor het projectenbudget Kunst en Cultuur.

Het actieplan cultuurbereik, cultuur-kick, zet o.a. in op de matching van provinciale en gemeentelijke gelden voor het ontwikkelen van een regionaal beleid, waarbij diverse gemeenten met elkaar samenwerken voor het ontwikkelen en uitvoeren van vernieuwend beleid gericht op de vergroting van de participatie.

De stichting LFA neemt zitting in de initiatiefgroep van het nieuw te vormen CVA.

F: Huidige activiteiten ten behoeve van het amateurtheater

stichting LFA

Zes grondslagen van beleid ¹⁰:

- 1 belangenbehartiging en representatie;
- 2 initiator, stimulator en representatie voor kwaliteitsbevordering en verbreding;
- 3 vakbondsfunctie voor de aangesloten leden;
- 4 optimale service – en dienstverlening;
- 5 bevordering jeugd en jongerentheater in Limburg;
- 6 verbindende factor voor theaterhobbyisten.

Voor de uitvoering van dit beleid worden de volgende permanente activiteiten ontwikkeld:

- provinciale theaterwerkplaats KC 138 in Sittard
- provinciale theaterwerkplaats de Garage in Venlo
  - de werkplaatsen zijn o.a. faciliterend voor de werkzaamheden van de PTA's:
  - Voorstellingen (30 amateurtheatervoorstellingen per jaar), programmering door theaterconsulenten
- Raamregies en nagesprekken
- festivals (openings – Pallieterfestival)
- Provinciale activiteiten
  - Bezoeken en beoordelen van ± 50 voorstellingen per jaar
  - Organisatie jaarlijkse Toneeldag
  - LFA wedstrijd: de opmerkelijkste
- Kledingcentrale
  - Verhuur toneelkostuums aan verenigingen

PTA's

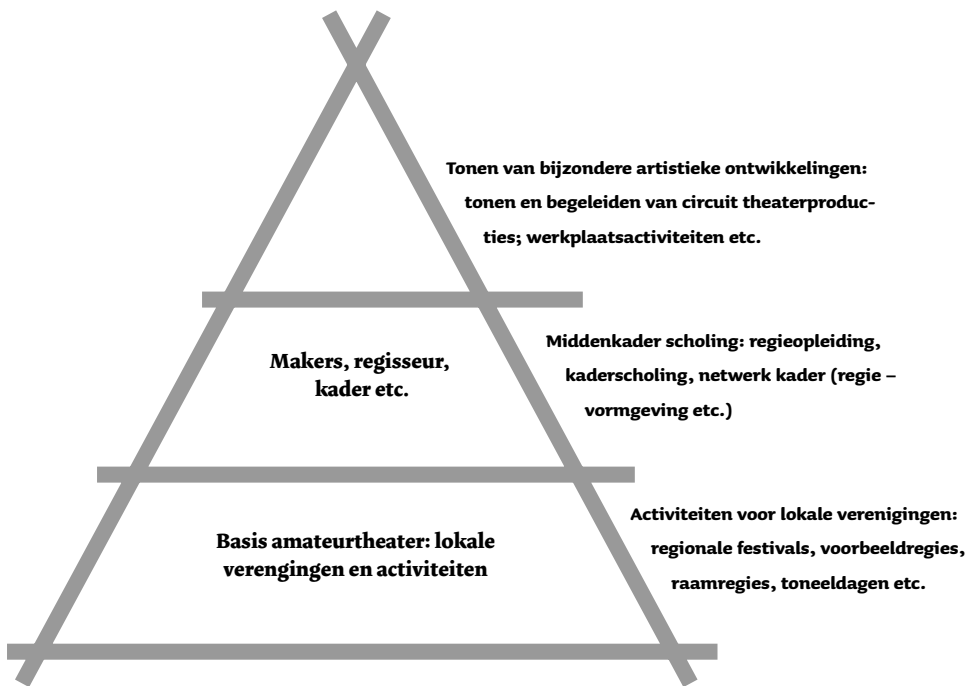
De Provinciaal Theateradviseurs spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van beleid, de advisering t.a.v. de theaterwerkplaatsen, de scholingsactiviteiten, programmering voorstellingen, het maken van eigen theaterwerkplaatsproducties en de ontwikkeling van de projecten.

- Oprichting van 'nar' (Netwerk en scholing AmateurtheateR) met daarmee diverse cursus-, productie-, project- en festival activiteiten zoals
  - Regietraject (in aansluiting op het landelijk raamleerplan regie)
  - Diverse cursussen spel, beweging, stem en spraak, grimeren, techniek
  - Cursussen aan huis- Productiecursussen / werkplaatsproducties
  - Raamregies en nagesprekken
  - Jongeren theater en danscursussen
  - Programmering bijzondere voorstellingen theaterwerkplaatsen (± 30 per jaar)

¹⁰ UIT: WERKPLAN MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES, STICHTING LFA, SPEERPUNTCLUSTER KUNST EN CULTUUR, JAAR 2002

- Programmering theaterdans producties
- Festivals
  - Jongerentheaterfestival
  - Festival van de klucht
- Bemiddeling voor regie, spelers en andere vragen
- Relaties onderhouden met (eu)regionale instellingen

De activiteiten van de PTA's zijn op de volgende manier schematisch weer te geven:

Doelstellingen en activiteiten stichting LFA en Symbiose / PTA's zijn voor een deel dezelfde.

4 Knelpunten en kansen

“Dankzij de inhoudelijke kennis van de ondersteuning is Limburg een voorloper in het ontwikkelen van fantastische kwaliteitsbevorderende instrumenten. Zo is er een landelijke regie cursus gekomen dankzij de inhoudelijke kennis en ervaring uit deze provincie”

Jacques Giesen, directeur Theater aan 't Vrijthof, Maastricht

Uit de diverse voorgesprekken werden de volgende knelpunten aangedragen:

A: Huidige knelpunten / vragen

1 Ondersteuners voor het amateurtheater: artistiek inhoudelijk en wat nog meer?

De beide PTA's hebben een artistiek inhoudelijke achtergrond. Door de vele veranderingen in hun eigen werkstructuur en in de samenwerking met de LFA is er over hun taakopdracht in de afgelopen jaren veel discussie geweest op diverse niveaus (provincie, Symbiose). Met name de vraag of een PTA nog artistiek inhoudelijk werk moet verrichten, of dat hij meer als generalistisch organisator en initiator moet werken met een grotere afstand tot het veld stond daarbij centraal. De discussie is gestart vanuit het zoeken naar de meest effectieve en efficiënte ondersteuningsvorm, vanuit de gedachte dat een artistiek inhoudelijke ondersteuningsfunctionaris per jaar een te beperkt bereik heeft.

Vragen: ondersteuning van het amateurtheater in Limburg artistiek inhoudelijk of generalistisch organisatorisch? Wat zijn de taken die bij de ondersteuningsmedewerkers kunnen worden ondergebracht, waar liggen de grenzen van zijn capaciteit?

2 Het veld, wie kent het nog?

Het amateurtheaterveld is continu in beweging. Diverse nieuwe organisatievormen en motivaties van mensen om zich te verenigen en zich gezamenlijk te richten op het maken van een theaterproduct, leiden tot vele onzichtbare initiatieven. Feitenkennis over de werkelijke omvang van het veld, de ondersteuningsvragen en de ambities voor het ontwikkelen van beleid ontbreken.

I Het zoeken naar de wijze waarop de ondersteuning ingericht diende te worden heeft geleid tot een vergroting van de afstand tussen PTA en het veld, waardoor actuele kennis over het veld en de ontwikkelingen in het veld terugloopt, waardoor de grondslag voor het ontwikkelen van beleid en aanbod in gevaar is.

II De bewuste scheiding tussen de belangenbehartiging (stichting LFA) en de ondersteuning (Symbiose) heeft een vacuüm gecreëerd waardoor het zicht op het veld versnipperde

III De vrijwilligersstructuur van de stichting LFA staat onder druk. Minder mensen zijn bereid hun tijd te steken in het onderhouden

van contacten met het veld.

IV Het bereik van de stichting LFA is hoofdzakelijk gericht op de georganiseerde verenigingen.

Vragen: hoe ontstaat er een betere kennis van het hele amateurtheaterveld, welke kennis van het veld is noodzakelijk voor de ondersteuning en hoe wordt dit het beste gerealiseerd? Hoe kan de samenwerking met de stichting LFA het beste vorm krijgen en wat kunnen de stichting LFA en de PTA's samen betekenen voor de contacten met het veld?

3 Activiteiten

Stichting LFA en PTA's organiseren beide (soms) dezelfde activiteiten, soms in overleg met elkaar, maar ook los van elkaar, wat tot onduidelijkheid leidt. De stichting LFA ontbeert daarbij inhoudelijke en artistieke kennis.

Scholingsactiviteiten van Symbiose zijn mogelijk teveel bij de top van de activiteitendriehoek terecht gekomen, waardoor opgeleid tussenkader zich vervreemd van de basis van het amateurtheater.

Vragen: welke activiteiten dienen door wie en voor wie georganiseerd te worden?

4 Professionals binden aan het amateurtheater

Het blijkt moeilijk opgeleide theaterdocenten aan het amateurtheater in Limburg te binden. Afgestudeerden van de toneelacademie zijn onvoldoende werkzaam in het amateurtheater in de provincie Limburg. In de afgelopen 5 jaar zijn ± 6 docent / regisseurs doorgestroomd en actief voor het amateurtheater gebleven. Een aantal aspecten (zeker geen volledige lijst) die hiervoor van betekenis zijn in willekeurige volgorde: het artistieke klimaat in Limburg biedt onvoldoende uitdaging voor de jonge theaterdocenten, er is de afgelopen jaren meer werkaanbod ontstaan voor theaterdocenten in het onderwijs en het bedrijfsleven, er is een negatieve beeldvorming over het amateurtheater bij de theaterdocenten, de identiteit van het amateurtheater zelf, de betaling van de theaterdocenten in het amateurtheater is onder de maat en de gebrekkige werkomstandigheden (ruimte, repertoire, reizen).

Vragen: hoe wordt er een klimaat gecreëerd waarbij het voor afgestudeerde theaterdocenten / regisseurs interessant is om in aanraking te komen met het Limburgse amateurtheater?

5 Theaterwerkplaatsen: belangrijk?

De theaterwerkplaatsen van Limburg, de plekken voor spelers, makers en andere bij het amateurtheater betrokkenen om elkaar te ontmoeten, ideeën uit te wisselen en artistieke ambities te realiseren staan onder druk. Dit heeft, volgens de geïnterviewden, voornamelijk te maken met financiële en bestuurlijke problemen en vindt geen oorzaak in het gebruik en de behoeftes van het (meer ambitieuze) amateurtheater. Ook zijn er misverstanden over de functie en het gebruik van de amateurtheaterverenigingen, waardoor er beleidsbeslissingen dreigen die niet gestoeld zijn op de realiteit van het gebruik. Echter de theaterwerkplaatsen hebben ook te lijden onder soms negatieve beeldvorming bij het lokale amateurtheater.

Vragen: zijn theaterwerkplaatsen belangrijk voor de kwalitatieve ontwikkelingen en ondersteuning van het amateurtheater? Zijn ze belangrijk voor de belangenbehartiging? Voor wie zijn de theaterwerkplaatsen met name bedoeld en worden deze doelgroepen ook bereikt?

6 Partners

De structuur in Limburg, waardoor ondersteuningsgelden zowel naar de professioneel inhoudelijke medewerkers (PTA/Symbiose) als naar de belangenbehartiging (stichting LFA) gaat, geeft veel onduidelijkheid over de vraag: wie organiseert wat, met welk doel en hoe werken ze samen? Beide instellingen voeren met betrekking tot raamregies en nagesprekken soms dezelfde activiteiten uit voor dezelfde doelgroepen.

Vragen: hoe kunnen de stichting LFA en de PTA's in de komende jaren samenwerken en op welke manier kunnen ze gebruik maken van elkaars expertise?

7 Infrastructuur?

Amateurtheater heeft door haar kenmerken (multidisciplinair werken, specifieke eisen met betrekking tot repetitie en uitvoeringsplaatsen en vele productieve vraagstukken) behoefte aan specifieke ondersteuning. Door haar in essentie anarchistische karakter en haar eigenschap dat er geen specifieke scholing nodig is voordat begonnen kan worden met het deelnemen aan repetities en uitvoeringen, heeft het amateurtheater haar ondersteuningsvragen nooit helder geformuleerd. Hierdoor is er ook nauwelijks een provinciale infrastructuur waar planmatige scholing voor het amateurtheater wordt aangeboden. De opkomst van jongerentheaterscholen en verenigingen in Limburg (en de rest van Nederland) is een reactie op de behoefte aan intensieve en alternatieve vormen om met theater bezig te zijn.

Vragen: hoe ontstaat er een goede infrastructuur voor het amateurtheater die voldoet aan haar specifieke eisen en die bijdraagt aan de ontwikkeling van het amateurtheater? Wat is de rol van de theaterwerkplaatsen daarin?

8 structurele of incidentele ondersteuning: lokaal en provinciaal?

De provincie Limburg investeert in verhouding met andere provincies goed in het amateurtheater. De formatie is de afgelopen jaren vrijwel op niveau gebleven en met een totaal activiteiten budget van bijna € 100.000,- zijn er substantiële middelen om veel en goede activiteiten te organiseren. Het actieplan cultuurbereik in Limburg geeft een extra impuls aan de amateurkunst door het stimuleren van nieuwe initiatieven, maar ook doordat Limburg expliciet inzet op matching van provinciale en lokale gelden. Via haar actieplan beoogt Limburg diverse gemeentes te laten samenwerken en specifieke ondersteuning te verlenen. Hierdoor komen er op lokaal en regionaal niveau middelen beschikbaar die bijvoorbeeld ingezet kunnen worden voor coördinatie en ondersteuning.

Vragen: Hoe maakt het amateurtheater gebruik van de kansen die er liggen op regionaal en bovenregionaal niveau.

B: De vragen op een rij:

- 1 *Ondersteuning amateurtheater in Limburg artistiek inhoudelijk of generalistisch organisatorisch?*
- 2 *Wat zijn de taken die bij de ondersteuningsmedewerkers kunnen worden ondergebracht?*
- 3 *Hoe ontstaat er een betere kennis van het hele amateurtheaterveld, welke kennis van het veld is noodzakelijk voor de ondersteuning en hoe wordt dit het beste gerealiseerd?*
- 4 *Hoe kan de samenwerking met het LFA het beste vorm krijgen en wat kan het LFA en de PTA's samen betekenen voor de contacten met het veld?*
- 5 *Welke activiteiten dienen door wie en voor wie georganiseerd te worden?*
- 6 *Hoe wordt er een klimaat gecreëerd waarbij het voor afgestudeerde theaterdocenten / regisseurs interessant is om in aanraking te komen met het Limburgse amateurtheater?*
- 7 *Hoe ontstaat er een goede infrastructuur voor het amateurtheater die voldoet aan haar specifieke eisen en die bijdraagt aan de ontwikkeling van het amateurtheater? Wat is de rol van de theaterwerkplaatsen daarin?*
- 8 *Zijn theaterwerkplaatsen belangrijk voor de kwalitatieve ontwikkelingen en ondersteuning van het amateurtheater? Zijn ze belangrijk voor de belangenbehartiging? Voor wie zijn de theaterwerkplaatsen met name bedoeld en worden deze doelgroepen ook bereikt?*
- 9 *Hoe maakt het amateurtheater gebruik van de kansen die er liggen op regionaal en bovenregionaal niveau*

C: Resumerend:

Het onderzoek dient antwoord te geven op de vraag:

Hoe wordt de kwaliteit van het amateurtoneel het beste ondersteund binnen de bestaande kaders en welke vorm is daarvoor het meeste geschikt.

Op grond van deze vraag is er gekeken naar de huidige situatie, voorgespreken met belanghebbenden en zijn een aantal knelpunten met de daaraan gekoppelde vragen geformuleerd. Deze vragen zijn uitgangspunt geworden voor de drie debatten met het veld en bestuurlijk kader.

- Voor wie werkt de ondersteuning van het amateurtheater?
  - Wordt er prioriteit gegeven aan groepen met meer of minder ambities, in meer of minder georganiseerde werkvormen?
- Welke activiteiten worden door de ondersteuning ontwikkeld en in samenwerking met wie?
  - Wat zijn de ondersteuningsvragen uit het veld?
  - Artistiek inhoudelijk, generalistisch, organisatorisch of enige mengvorm?
  - Is er behoefte aan vernieuwing of bijstelling van het huidige ondersteuningspakket?

- Hoe kan er gewerkt worden op lokaal en regionaal niveau?
- Wat is er nodig om de activiteiten te realiseren?
  - Theaterwerkplaatsen? Behoud van de huidige werkplaatsen, inkrimpen of juist meer werkplaatsen?
  - Overige infrastructuur?
  - Financiën?
- Hoe kan de samenwerking met verschillende partners waaronder de stichting LFA het beste vorm krijgen?

5 Drie debatten

De vragen uit het vooronderzoek zijn voorgelegd aan betrokkenen in de drie debatten. De eerste twee debatten waren met het veld en hiervoor werd een selectie van verenigingen, spelers, bestuurders, regisseurs, docenten, centra voor de kunsten en gemeenten uitgenodigd.

Voor het derde debat werd voornamelijk het bestuurlijk kader uitgenodigd, maar dit debat was openbaar en het amateurtheaterveld uit Limburg werd uitgenodigd bij dit debat aanwezig te zijn ¹¹.

Voor wie werkt de ondersteuning van het amateurtheater in Limburg

De deelnemers aan alle drie de debatten waren gelijklopend in hun idee dat de ondersteuning moest werken voor de volledige breedte van het amateurtheaterveld, waarmee bedoeld werd: spelers, regisseurs, traditionele verenigingen maar ook hedendaagse ensemblevormen en incidentele projecten, (jeugdtheater)scholen en publiek. Daarbij was het standpunt dat er geen onderscheidt gemaakt moest worden of er gewerkt moest worden voor verenigingen / stichtingen met een hoog of laag ambitieniveau, wel werd aangegeven dat voor de verschillende doelgroepen, verschillende activiteiten georganiseerd dienen te worden.

Tevens hoefde het niet uit te maken of een initiatief al dan niet was aangesloten bij de stichting LFA .

Er werd geconstateerd dat traditionele verenigingen soms vergrijzen en mogelijk ophouden te bestaan en dat er nieuwe verenigingen worden opgericht. Het is een logisch proces dat geaccepteerd moet worden en waarbij het niet a-priori noodzakelijk is om 'oude verenigingen' overeind te houden.

Prioriteitsdoelgroep: jongeren.

Tijdens het tweede debat is een uitvoerige discussie gevoerd over de vraag of bij deze doelgroep ook docenten in het onderwijs (Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs). Men constateerde dat dit tot het werkkterrein van de Centra voor de Kunsten en de kunsteducatie behoort, maar dat de PTA's een actieve rol kunnen vervullen voor het organiseren van een intensieve samenwerking en het ontwikkelen van een netwerk. Doordat de centra een ingang hebben in het onderwijs, zijn zij in staat een verbinding te leggen met het amateurtheater. De PTA's zouden de centra en haar docenten kunnen voeden met artistiek inhoudelijke ontwikkelingen uit het amateurtheaterveld en een presentatie van het amateurtheaterveld.

Welke activiteiten wordt door de ondersteuning ontwikkeld en voor wie en met wie

In de eerste twee debatten werd overduidelijk dat de PTA's weer zichtbaar moeten worden voor alle lagen van het veld. De aanwezigen waren van mening

11 VOOR EEN OVERZICHT VAN DE GENODIGDEN EN DEELNEMERS AAN DE DEBATTEN ZIE HOOFDSTUK 7

dat de PTA's te weinig zichtbaar waren voor de 'gewone' verenigingen, maar ook was men van mening dat de PTA's veel aandacht moest hebben voor nieuwe ontwikkelingen en nu onbekende gebieden. Dat betekent dat ze de komende twee jaar zouden moeten investeren in het herstellen van de directe relatie met de onderkant van de driehoek (zie bladzijde 13), o.a. door het bezoeken en eventueel bespreken van voorstellingen, verzorgen van spellessen, gastregies en raamregies, maar ook op zoek moeten gaan naar uitvoeringspraktijken op ongewone en onverwachte plekken.

De vertegenwoordigers van het amateurtheaterveld spraken de behoefte uit dat de werkzaamheden van de PTA's hoofdzakelijk artistieke doelen moest dienen, omdat de effecten uit het verleden daarvan als zeer positief werden ervaren. De tendens van het laatste decennium, waarbij de PTA geacht werd een politiek lobbyist te zijn, met organisatorische, zakelijke en generale inzichten, werd door het merendeel van de deelnemers aan de drie debatten als achterhaald beschouwd. Juist de directe artistieke kennis over en vermogens in het theatervak geeft een impuls aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten en ondersteuningsvormen, die essentieel wordt geacht. Hierdoor is het mogelijk om nieuwe ontwikkelingen op het artistieke gebied te stimuleren en te initiëren. Als voorbeeld daarvan werd de ontwikkeling van de driejarige regie cursus in Limburg genoemd en de voortrekkersrol die Limburg op dit terrein in Nederland vervult.

Een generalistische benadering leidt tot teveel theoretisch en afstandelijk nadenken over de vragen en behoeftes.

Er is een vurig pleidooi gehouden, vanuit de verenigingen en vanuit het bestuurlijk kader, om de PTA in te zetten vanuit zijn artistieke meerwaarde en deze PTA op organisatorisch gebied te laten ondersteunen door een bureau-medewerker. De artistieke kennis over het veld en de vertaling van deze kennis voor het bestuurlijk beleid is bij een artistiek functionaris juist op zijn plaats. Zij zijn bij uitstek diegene die inzicht kunnen geven in de feiten van het amateurtheater en vanuit de feiten de kernpunten voor het beleid kunnen helpen formuleren.

Wat is er nodig om de activiteiten te realiseren: theaterwerkplaatsen / infrastructuur / financiën

De theaterwerkplaatsen hebben veel aandacht gekregen tijdens de debatten. In de diverse debatten werd het historisch perspectief geschetst waarmee de verschillende vormen die zijn ontstaan in Venlo en Sittard werden toegelicht. Wegens een tekort aan financiële middelen is voor de theaterwerkplaats in Venlo gekozen voor een formule waarbij de lokale overheid steun verleende op voorwaarde dat deze werkplaats een functie vervulde voor het reguliere theateeraanbod van deze stad. Hierdoor is de werkplaatsfunctie van dit theater minder groot en minder herkenbaar voor het amateurtheater in die regio. Het functioneren van de theaterwerkplaatsen is afhankelijk van vrijwilligers.

Het aansturen hiervan wordt gedeeltelijk gedaan door de PTA's. Het Centrum voor Amateurkunst i.o. gaf aan te willen onderzoeken of de tijdsinvestering van de PTA's voor de aansturing van vrijwilligers in de theaterwerkplaatsen, wel in verhouding is met het rendement. Daarbij wil ze onderzoeken op welke wijze de theaterwerkplaatsen een functie hebben voor het hele amateurtheaterveld.

De gemeentelijke overheden van Sittard en Venlo vinden de theaterwerkplaatsen een provinciale activiteit en staan negatief tegenover een grotere gemeentelijke betrokkenheid bij de theaterwerkplaatsen.

Het huurcontract van KC 138 in Sittard loopt binnen twee jaar af. De verhuurder en de gemeente sturen er op aan dat het contract niet verlengd wordt. Dit betekent dat het voortbestaan van Sittard als theaterwerkplaats in Sittard in de komende jaren niet zeker is.

De financiering van de theaterwerkplaats in Venlo wordt mede mogelijk gemaakt door een medefinanciering voor haar functie in het reguliere theateraanbod van de gemeente Venlo. Of dit in de komende jaren op dezelfde manier doorgaat is twijfelachtig.

De cijfers wijzen uit dat veel amateurtheatergroepen uit de provincie gebruik maakt van de theaterwerkplaatsvoorzieningen.

Tijdens het derde debat is er toelichting gegeven over de ontwikkeling van Theaterwerkplaatsen door Theaterwerk NL als instrument om de specifieke ondersteuning voor het amateurtheater te bundelen. Dit initiatief is gericht op een bundeling van lokale en regionale initiatieven en geeft ondersteuning aan de verenigingen op drie verschillende gebieden: artistieke, productionele en bestuurlijke vragen. Dit initiatief van Theaterwerk NL is vooraleerst niet gericht op het creëren van fysieke theaterwerkplaatsen, maar dient voornamelijk een netwerkfunctie, waarbij alle organisaties die iets betekenen voor het amateurtheater bij elkaar worden gebracht.

Een recente theaterwerksessie¹² waarin theatermakers vertelden over hun ambities, bracht de behoefte naar voren om plekken te hebben waar 'makers' elkaar kunnen ontmoeten.

Hoe kan de samenwerking met verschillende partners, waaronder de stichting LFA het beste vorm krijgen

Aan de orde is geweest de relatie met andere professionele instellingen en professionals in de provincie die werk verrichten op het terrein van het amateurtheater. De vertegenwoordigers van de jeugdtheaterscholen en de centra voor de kunsten hadden behoefte aan een coördinerende rol van de PTA's.

In Limburg zijn 13 centra voor de kunsten waarvan 4 met een theaterafdeling. Daarnaast zijn er twee jeugdtheaterscholen (Maastricht en Heerlen). De centra voor de kunsten en de kunsteducatie hebben de opdracht een centrale rol te vervullen voor de amateurkunst op het gebied van opleiding en presentatie.

¹² THEATERWERKSESSIE 19 APRIL 2002, UTRECHT; OVER DE AMBITIE, THEATERWERK NL

Zij vervullen een schakelfunctie tussen de amateurkunstverenigingen en de scholen.

De vraag naar theatercursussen, met name door jongeren, is erg groot en het is moeilijk docenten te binden aan de centra, wordt verteld door de theatercoördinator van het centrum voor de kunsten in Roermond.

Er is behoefte aan netwerkvorming met als doel de ontwikkelingen in het veld met elkaar te bespreken en vanuit de ontwikkelingen te reageren met adequaat beleid. Voor de hand liggende werkgebieden zijn de ontwikkelingen binnen het onderwijs en de kunstaspiraties van de centra voor de kunsten. Er worden kansen gezien om gezamenlijk met de centra, de professionele instellingen en de kunstvakopleiding te bouwen aan een levendige theatercultuur in de provincie. De PTA zou hierin een regierol kunnen vervullen.

Met betrekking tot de door de PTA's ontwikkelde activiteiten dient het bestaande aanbod gehandhaafd te blijven, maar is er duidelijk behoefte aan uitbreiding van de activiteiten. Wel is het belangrijk om het hele veld met activiteiten te bereiken en de relatie tussen het opgeleide kader en de verenigingen in de provincie te behouden.

Er is uitvoerig gesproken over de relatie met de stichting LFA en de wijze waarop de samenwerking in de komende jaren gestalte moet krijgen. De nieuwe voorzitter van de stichting LFA was bij twee van de drie debatten aanwezig en gaf aan verregaande samenwerking te wensen. De stichting LFA staat pal voor het behoud van haar activiteiten budget en haar theaterwerkplaatsen en is van mening dat haar bestaansrecht als belangenbehartiger en ondersteuningsorganisatie daarvan afhankelijk is.

De stichting LFA ziet een goede samenwerking met de PTA's als eerste prioriteit voor de inhoudelijke en artistieke ontwikkeling van haar activiteiten. De stichting LFA onderkent een gebrek aan artistieke visie binnen haar eigen gelederen en heeft er dringend behoefte aan deze inbreng voor de ontwikkeling en groei van de makers binnen het amateurtheaterveld. De stichting LFA ziet in een uitbreiding van haar werkveld, met nieuwe initiatieven binnen bijvoorbeeld het studententoneel en de groepen met meer geprofessionaliseerde ambities kansen voor de toekomst. De stichting LFA staat daarin een tweesporenbeleid voor. Aan de ene kant een beleid dat inspeelt op de vragen van de verenigingen in de lijn van haar huidige voorzieningen, zoals het kostuumverhuur, communicatie activiteiten en de organisatie van regionale festivals. Aan de andere kant een samenbindende rol voor het hele brede veld van het amateurtheater in Limburg vervullen. De stichting LFA wil nadrukkelijk voor het totale amateurtheater in Limburg een rol vervullen als belangenbehartiger en mede initiator van activiteiten.

De stichting LFA participeert in de CVA, waardoor ook feitelijk vorm wordt gegeven aan een samenwerking met de PTA's.

Verder

Het Centrum voor Amateurkunst in Roermond gaf tijdens het derde debat aan dat haar gebouw en haar formatie inzetbaar is als samenwerkingspartner voor de PTA's van waaruit de ondersteuning van het amateurtheater mede vorm kan krijgen.

De aanwezige instellingen, zoals Theater aan het Vrijthof, de Toneelacademie en Jeugdtheaterschool Partoet gaven aan inhoudelijke en feitelijke ondersteuning te willen geven aan de ondersteuning van het amateurtoneel.

Tijdens het laatste debat heeft de vertegenwoordigde ambtenaar van de provincie en de directeur van het Centrum voor Amateurkunst i.o. uitgesproken dat het amateurtheater specifieke ondersteuningsvragen heeft en dat zij het amateurtheater daarvoor ook specifieke ondersteuning wil verlenen. Als onderdeel daarvan onderkent de provincie dat de PTA's vanuit artistieke inhoudelijke kennis hun werk voor het amateurtheater dienen te verrichten. Mogelijk zijn daarbij theaterwerkplaatsen noodzakelijk.

a?

6 conclusies en aanbevelingen

A: Conclusies

1 De ondersteuning van het amateurtheater in Limburg dient zich te richten op het hele veld van het amateurtheater, breder dan de traditionele en de momenteel bij de stichting LFA aangesloten verenigingen

Het veld is in beweging. Ook bij de gevestigde verenigingen zijn er veel veranderingen en het is de verwachting dat deze veranderingen in de komende jaren zullen doorzetten, waardoor er verenigingen verdwijnen en/of nieuwe verenigingen bij komen, met andere structuren en verbanden, ambities en visie.

2 De PTA moet artistiek inhoudelijk werken en geeft prioriteit aan de artistieke ondersteuning van het amateurtheater. Daarnaast moet hij bereid zijn ook beleidsmatige en organisatorische werkzaamheden te verrichten

Met betrekking tot de inzet van de ondersteuning van het amateurtoneel werd een helder signaal afgegeven door zowel het veld als het bestuurlijk kader dat, gezien het specifieke karakter van het amateurtheater, de PTA weer zo veel mogelijk vanuit zijn artistiek inhoudelijke kennis moet werken, en artistieke activiteiten moet ontwikkelen voor en met het amateurtheaterveld. Daarnaast wordt de PTA ook een beleidsmatige en organisatorische rol toebedacht. Specifiek is gesproken over het ontwikkelen van verschillende netwerken (kader, en netwerken waarin op lokaal / regionaal niveau alle theateractiviteiten gebundeld kunnen worden.) Artistiek inhoudelijke kennis wordt daarbij noodzakelijk geacht voor het goed kunnen vervullen van deze taak, maar de werkzaamheden zijn voor een belangrijk deel organisatorisch en beleidsmatig.

3 Als uitwerking van punt 2, de volgende prioriteiten stellen:

Van de ondersteuning worden structurele en incidentele activiteiten verwacht. De totale lijst aan wensen overtrof de formatie capaciteit ruim.

4 Voor het efficiënt inzetten van artistieke ondersteuningscapaciteit is bureauondersteuning voor organisatorische werkzaamheden noodzakelijk

De PTA dient bereid te zijn artistieke en bestuurlijke ondersteuningsadviezen te geven, maar voor het efficiënt inzetten van gekwalificeerde mensen is het van belang voor een adequate bureauondersteuning te zorgen, aan wie organisatorische werkzaamheden kunnen worden gedelegeerd. Het centrum voor amateurkunst is bereid organisatorische ondersteuning te verlenen aan het werk van de PTA's.

5 Kansen voor de ontwikkeling van nieuwe lokale en regionale samenwerkingsverbanden

Er wordt een belangrijke waarde toegekend aan samenwerkingsverbanden met bestaande instellingen. Deze samenwerkingsverbanden sluiten aan bij de ontwikkeling van theaterwerkplaatsen door Theaterwerk NL¹³. Het centrum voor de Kunsten in Roermond heeft expliciet aangegeven haar locatie en theaterformatie mee te willen inzetten voor het ontwikkelen van zo'n samenwerkingsverband ten dienste van het amateurtheater. De beleidsambtenaar van de gemeente Sittard gaf ook aan dit soort ontwikkelingen te willen ondersteunen.

6 De twee fysieke theaterwerkplaatsen staan ter discussie

Vanuit de inhoud van het werk is er veel behoefte aan het behoud van de twee 'huizen' voor het amateurtheater, echter de kosten van de theaterwerkplaatsen, de plaatselijke situatie en omstandigheden en het feit dat ook vanuit de provincie vragen worden gesteld over de kosten van de theaterwerkplaatsen in relatie tot het rendement, geeft veel onduidelijkheid en onzekerheid. De situatie in Sittard is wat dat betreft het meest zorgwekkend in verband met het beëindigen van het huurcontract binnen twee jaar en het gebrek aan steun vanuit de gemeentelijke politiek voor deze plek en functie. Uit de debatten komt een inhoudelijke noodzaak naar voren voor het in stand houden van fysieke ontmoetingsplekken. Dit wordt tot op zekere hoogte door de provinciale politiek onderschreven, als de inzet van PTA's maar niet leidt tot beheerswerkzaamheden. De stichting LFA worstelt met het gebrek aan gemeentelijke support voor het in stand houden van deze voorzieningen. Ook het politieke spel tussen provincie en gemeenten maakt dat het overeind houden van de voorzieningen extra onzeker wordt. De toekomst van de theaterwerkplaatsen ligt echter buiten de controle van de PTA's, terwijl ze voor hen cruciaal zijn als herkenbare plek voor het verrichten van hun werkzaamheden en voor het veld een ontmoetingsplaats zijn voor cursisten en theaterenthousiastelingen waar gewerkt kan worden aan kwaliteitsontwikkeling en innovatie.

7 De samenwerking tussen de stichting LFA en de ondersteuning (PTA's) in het Centrum Voor Amateurkunst is een uitstekende ontwikkeling die goede kansen biedt voor het amateurtheater in Limburg

De stichting LFA staat voor het behoud van haar activiteitenbudget en haar rol als belangenbehartiger voor het amateurtheater, maar is bereid om te overleggen en beleid af te stemmen met de ondersteuning. Deze bereidheid is er ook bij de PTA's en het Centrum voor Amateurkunst in oprichting. Door een nauwe samenwerking tussen de stichting LFA en het CVA verdwijnt ook de kunstmatige scheiding tussen de ondersteuning en de belangenbehartiging, waardoor de contacten met het hele werkveld verbeterd zullen worden.

¹³ ZIE BIJLAGE NOTITIE THEATERWERKPLAATSEN

8 Het aantal afgestudeerde jonge theatermakers van de toneelacademie Maastricht dat werkzaam blijft voor het amateurtheater is gering

De PTA's kunnen een ambassadeursrol vervullen voor het amateurtheater en tegelijkertijd, samen met de professionele instellingen in de provincie werken aan een verbetering van het theaterklimaat en het imago van het amateurtheater.

9 Er is veel onuitgesproken in Limburg

Diverse gesprekken vinden plaats in de onderhandelings sfeer, waardoor er niet altijd evenveel openheid was over de doelen en er schijnbaar tegenstellingen ontstonden.

10 Positie en houding van de gemeenten is onduidelijk

Helaas was er slechts één vertegenwoordiger van de gemeenten aanwezig tijdens de debatten. Een aantal gemeenteambtenaren konden niet, maar ook zijn er diverse vertegenwoordigers niet verschenen, ondanks eerdere toezeggingen. Dat maakt het moeilijk de rol en positie van de gemeente in te schatten, zeker wat betreft de inzet op lokale / regionale netwerken.

B: Aanbevelingen

1 Voor het bereiken van het hele veld van amateurtheaterverenigingen dient:

a. De relatie met het bekende georganiseerde en bij de stichting LFA aangesloten verenigingen hersteld te worden door het zichtbaar uitvoeren van artistiek ondersteunende activiteiten, het verlenen van productionele en bestuurlijke ondersteuning waarbij er een duidelijke afstemming van taken en activiteiten wordt gemaakt tussen de PTA's en de vrijwillige capaciteit van de stichting LFA. De zichtbare artistieke ondersteuning bestaat uit het regisseren van theaterproducties, het organiseren van cursussen op maat en activiteiten waarmee de verbinding tussen het tussenkader en de verenigingen worden bevorderd, het opzetten van een informatieblad, etc. Tot de kernactiviteiten van de PTA dienen zeker de volgende zaken gerekend te worden: opleiding kader (regie cursus), scholing veld, artistieke ondersteuning van het veld o.a. door voorbeeldregies, raamregies en inhoudelijke nabesprekingen voorstellingen, coördinerende rol met betrekking tot de verschillende theaterinitiatieven, ontwikkelen en onderhouden netwerk en infrastructuur.

b. De stichting LFA dient een herkenbare en nuttige organisatie te zijn voor het hele veld. Daartoe kan zij overwegen binnen haar bestuur een bredere afvaardiging te zoeken van organisaties, instellingen en groepen die mede deel uitmaken van het terrein van het amateurtheater en dient zij helder te communiceren over haar producten. Op grond van de wensen

uit het veld kan zij werken aan bijstelling van haar aanbod.

c. De PTA een coördinerende rol te vervullen om op regionaal niveau zoveel mogelijk belanghebbende instellingen bijeen te brengen en samen met hen het hele veld en de vragen in beeld te krijgen. Er ligt hier een extra kans voor het ontwikkelen van samenwerkingsverbanden naar het model van de Theaterwerkplaatsen van Theaterwerk NL¹⁴. Hiervoor is het raadzaam om samen met de stichting LFA een *meerjarig project* te starten waarin onderzocht wordt binnen welke regio's het idee van regionale samenwerkingsverbanden een goede kans van slagen heeft. Criteria voor het slagen zijn o.a. bereidheid tot samenwerking en financiële ondersteuning van de gemeenten. Daarmee kan op termijn een provinciaal netwerk worden ontwikkeld. Voor de uitvoering van dit project kan ondersteuning worden gevraagd bij Theaterwerk NL. Voor de uitvoering van dit project zou een externe projectmedewerker aangezocht dienen te worden die onder supervisie van de PTA's en de stichting LFA de werkzaamheden kan verrichten.

2 Het Centrum voor Amateurkunst in oprichting biedt de ondersteuning van het amateurtheater de mogelijkheid om hoofdzakelijk artistiek inhoudelijk te werken en biedt de PTA daarvoor organisatorische en zakelijke ondersteuning via een bureaumedewerker. De PTA dient ook beleidsmatige werkzaamheden te vervullen om de effectiviteit en de output van de werkzaamheden zo optimaal mogelijk te laten zijn. Bij de keuze voor artistieke verdieping (bijvoorbeeld het regisseren van voorstellingen bij een vereniging) dient er aandacht te zijn voor het breed toegankelijk maken van de inzichten en resultaten.

3 De strikte verdeling waarbij er een PTA is voor Limburg Noord en Zuid is voor de uitvoering van essentiële werkzaamheden te beperkend en formeel. Voor het opbouwen van netwerk en het ontwikkelen van structurele activiteiten is een oriëntatie op regio's belangrijk, echter voor projecten waarbij er specifieke kennis en affiniteit wordt gevraagd is een regio overstijgende verdeling tussen de beide medewerkers zeker aan te bevelen. Daarbij kan gedacht worden aan specifieke projecten zoals jongerentheateractiviteiten, samenwerking verschillende disciplines en samenwerking tussen professionals en amateurs, of aan activiteiten waarvoor een specifieke artistieke vaardigheid wordt gevraagd. Een verdeling van taken op grond van ontwikkelde of nog te ontwikkelen kwaliteiten, ervaring en interesses ligt daarbij voor de hand.

4 De twee bestaande werkplaatsen dienen in de komende vier jaar een samenwerkingsverband te worden, conform het initiatief van Theaterwerk NL, waarbij voor de Limburgse situatie de werkplaatsen in het bijzonder een regionale functie dienen te vervullen. Zoveel mogelijk organisaties en belanghebbenden zullen betrokken worden bij het 'netwerk' zodat de werkplaats-

¹⁴ BIJLAGE: NOTITIE THEATERWERKPLAATSEN, THEATERWERK NL

functie op lokaal niveau de kans krijgt het beleidsinstrument te worden waar specifieke ondersteuningsvragen van het amateurtheater beantwoord kunnen worden. De ambtenaar van de gemeente Sittard / Geleen gaf tijdens het tweede debat aan bereid te zijn om, met matchings gelden van de Provincie mee te werken aan samenwerkingsverbanden.

5 Samen met de Toneelacademie in Maastricht, de professionele gezelschappen en het amateurtheater dient er een project opgezet te worden om jonge aankomende en pas afgestudeerde theatermakers de mogelijkheden en kansen van het amateurtheater zichtbaar te maken.

6 Samen met de stichting LFA dienen de PTA's een strategisch plan te ontwerpen om naast de artistieke ondersteuning, ook de productionele en bestuurlijke ondersteuning in de komende jaren vorm te geven. De ontwikkeling van een netwerk, de huidige fysieke theaterwerkplaatsen, het beter toegankelijk maken van de bestaande instellingen en kennis voor het amateurtheater en een heldere, aansprekende communicatie naar het hele veld van het amateurtheater dient een integraal onderdeel uit te maken van de doelstellingen van dit project.

- a. De stichting LFA en de PTA's dienen samen bijzondere aandacht te verlenen aan een goede en aansprekende wijze van communiceren met het hele veld.
- b. De stichting LFA evalueert haar huidige 'aanbod' en onderzoekt op welke terreinen zij nog extra ondersteuning kan verlenen binnen de hierboven genoemde terreinen.

7 Verantwoording

A: Respondenten

Losse interviews met: Jacques Giesen, Frans Geurts, Veronique Obrie, Leo Urgel, Leo Benders, Loek Sijbers, Peter Stam en Hugo Weerens.

Debat Venlo

Piet Nillissen, coördinator theater de Garage; **Truus Rutten**, verwilliger, **Chris Verheyden**, bestuurslid tv. Haelen; **Ton Urzem**, bestuurslid OKG, deelnemer regietraject en PA-commissie stichting LFA ; **Manon Wehkamp**, deelnemster regietraject; **Gerrie Abels**, theaterdocent; **Leo Urgel**, voorzitter stichting LFA ; **Peter Stam**, PTA – Zuid Limburg; **Hugo Weerens**, PTA – Noord Limburg; **Marion Pinggen**; spelend lid Spelenderwijs, regietraject en bestuurslid stichting LFA ; **Sjaak Smetsers**; Vrijwilliger theater de Garage; **Jos Bolthuizen**; PA-commissie stichting LFA .

Debat Sittard

Jetze Jansma, coördinator Partoet, theaterdocent; **Veronique Obrie**, theatercoördinator CK Roermond; **Pieter Rompa**, regisseur / technicus KC 138; **Marion Priekaarts**, docent nabesprekingen; **Jos Prop**, regisseur; **Patrick Jansen**, bestuurslid Excelsior; **Carlo Le Sage**, middenkader; **Toine Mertens**, speler; **Frans Geurts**, ex-voorzitter stichting LFA , speler, regisseur; **Peter Fransman**, ambtenaar gemeente Sittard; **Jos Salden**, middenkader regisseur, SETH; **Ellie Graafmans**, speler; **Edwin Smet**, vormgever en speler; **Rob van Duijn**, studium generale Maastricht; **Leo Urgel**, voorzitter stichting LFA .

Debat Maastricht

Leo Swinkels, directeur Toneelacademie Maastricht; **Leo Benders**, provincie Limburg, kwartiermaker Centrum voor Amateurkunst; **Mat Snijders**, provincie Limburg, **Leo Urgel**, voorzitter stichting LFA; **Jacques Giessen**, directeur Theater aan 't Vrijthof; **Matu Huijbrechts**, directeur CK – Roermond; **Jos van Dijk**, directeur Theaterwerk NL.

B: Literatuur o.a.:

- *Centrum voor de Amateurkunsten rapportage informatieopdracht*, ing. E.M. Mastenbroek 5 july 1999
- *strategische beleidsvisie cultuur*, Provincie Limburg, december 2000
- *Cultuur leeft in Limburg, discussienota cultuurbeleid provincie Limburg*, 18 november 1997
- *Subsidies Cultuurbeleid 2001 t/m 2004; kwaliteit, bereik en kansen*, 2001, Provincie Limburg
- *Jaarverslag stichting stichting LFA*, 1999
- *Eerstelijnsondersteuning van het verenigingsgebonden amateurtoneel*, Bureau Marcel de Groen, januari 2001, in opdracht van stichting TOP

- *Notitie Theaterwerkplaatsen*, Nicole Stellingwerf, april 2001, Theaterwerk NL
- *Beleidsnotitie Theaterwerk NL*, Jos van Dijk, mei 2002, Theaterwerk NL
- *Werkplan maatschappelijke organisaties*; LFA, Bestuur LFA, 2001
- *Cursor*, Peter Stam en Hugo Weerens, 2000 – 2001 en 2001 – 2002
- *Programma Centrum voor de Kunsten Roermond*, Stichting Centrum voor de Kunsten, 2001 – 2002
- *Jaarverslag 1999*, Kunstcollege Weert, maart 2000

Bijlage

Notitie Theaterwerkplaatsen Concepttekst
Uitgave 'Theaterwerkplaatsen'
Theaterwerk NL
Nicole Stellingwerf
Datum: 29 - 4 - 2001

THEATERWERKPLAATSEN

Inleiding

Amateurtheater kan zo mooi zijn. Een groep mensen - spelers, een regisseur, decorbouwers, technici, productiemensen, en vaak nog vele anderen - werken zich samen in het creatieve zweet om zichzelf en het publiek te vermaken met een voorstelling die wat voorstelt en nog leuk is om naar te kijken ook. Als alles goed gaat, heeft amateurtheater de direct betrokkenen, het publiek en de samenleving als geheel heel wat te bieden. Noem maar op: cultuur, creativiteit, een mooi, gek, verrassend of droevig verhaal, een podium voor mensen om zich te uiten, een uitlaatklep voor de dagelijkse beslommeringen, een plek waar sociale contacten ontstaan, veel gezelligheid noem maar op.

Amateurtheater is niet altijd zo mooi in de praktijk. Meer dan eens zitten er wat steekjes los. De faciliteiten waarmee mensen moeten werken zijn vaak zo slecht dat het een wonder mag heten dat zoveel producties nog tot een goed einde gebracht worden. Ook laat bijvoorbeeld de kwaliteit van het amateurtheater wel eens te wensen over en is een bezoek aan een amateurvoorstelling voor menig vriend of familielid eerder een verplicht nummer dan een leuk avondje uit.

Het verschil tussen droom en realiteit is in het amateurtheater groot. Dit is niet alleen jammer maar ook ongewenst voor iedereen die een bruisende cultuur in het algemeen en het (amateur)theater in het bijzonder een warm hart toedraagt. De realiteit van het amateurtheater is dat ondanks dat zich een aanzienlijk aantal mensen hiervoor interesseert (in Nederland heeft elk dorp op z'n minst één theatergroep en het aantal theatergroepen in een stad loopt op tot 100) het amateurtheater toch een tamelijk marginale positie inneemt in vergelijking met andere vormen van vrijetijdsbeoefening. Zo lijkt de bestuurlijke aandacht voor bijvoorbeeld allerlei sporten veel groter dan voor het amateurtheater, is het moeilijk commerciële sponsors voor producties te interesseren en stroomt het publiek niet in grote drommen toe.

Amateurtheater kan zo mooi zijn en gegeven het grote aantal theatergroepen overall in Nederland is er in potentie kritische massa genoeg om het gat tussen droom en realiteit kleiner te maken.

Op 1 september 2000 is Theaterwerk NL met behulp van rijkssubsidie opgericht. Theaterwerk NL is de nieuwe landelijke organisatie voor ontwikkeling en onder-

steuning van het amateurtheater in Nederland. Eén van opdrachten die Theaterwerk NL zichzelf heeft gesteld is om mede bij te dragen aan de verbetering van de positie van het lokale amateurtheater, en op die manier te proberen droom en realiteit bij elkaar in de buurt te brengen.

Een idee dat Theaterwerk NL in deze context heeft ontwikkeld is het idee van een theaterwerkplaats. Een theaterwerkplaats laat zich nog het best omschrijven als een lokale voorziening waar alle lokaal relevante facetten van het amateurtheater bij elkaar komen en zo met elkaar in wisselwerking kunnen treden. In een theaterwerkplaats vindt scholing plaats, er is een podium voor de uitvoering van producties, er zijn repetitieruimtes en er kan overleg plaatsvinden tussen groepen, vrijwilligers en professionals. De theaterwerkplaats vervult ook een lokaal coördinerende c.q. informerende functie.

Met de keuze voor de theaterwerkplaats formuleert theaterwerk NL een alternatief tegenover het in bestuurlijk Nederland tegenwoordig veelgehoorde idee van een 'huis voor de amateurkunst'. Dit laatste idee zet in op brede integratie tussen allerlei vormen van amateurkunst. Theaterwerk NL meent dat er in het amateurtheater ook behoefte is aan sectorspecifieke integratie: het amateurtheater kan juist winnen wanneer allen die hiermee te maken hebben met elkaar in contact kunnen treden. Daarbij is tevens de integratie van amateurs met professionals een belangrijke doelstelling van de theaterwerkplaats. Onder een professional worden in dit verband niet alleen de professionele groepen en spelers verstaan maar ook de professionele regisseurs, docenten, decorbouwers, technici etc.

Theaterwerk NL heeft het idee van een theaterwerkplaats uiteraard niet alleen ontwikkeld. De theaterwerkplaats sluit aan bij ideeën en experimenten die op verschillende plekken in Nederland reeds aan het ontstaan zijn. Daarnaast speelt het idee rondom theaterwerkplaatsen in op de behoefte zoals die geformuleerd is door provinciale en regionale belangenverenigingen en de provinciale ondersteuningsinstellingen voor het amateurtheater. Ook bouwt Theaterwerk NL voort op het rapport 'eerstelijns ondersteuning van het verenigingsgebonden amateurtoneel' van Marcel de Groen.

Deze notitie bestaat uit drie delen. In het eerste deel wordt nader uiteengezet waarom Theaterwerk NL het ontwikkelen van theaterwerkplaatsen voorstaat. Daartoe wordt in dit eerste deel de huidige stand van zaken in het amateurtheater beschreven en worden de belangrijkste problemen en knelpunten geïnventariseerd. Daarna volgt een korte toekomstschets en wordt vervolgens besproken hoe de theaterwerkplaats een brug kan slaan naar die toekomst. Het tweede deel van de notitie bevat een programma voor de opzet en de uitwerking van de theaterwerkplaats. In het derde deel van deze notitie zal worden beschreven hoe in Hoorn (Noord-Holland) op dit moment concreet met het idee van een theaterwerkplaats wordt geëxperimenteerd.

DEEL I

1a: De huidige situatie van het amateurtheater

In de beschrijving van de huidige situatie van het amateurtheater worden vier aandachtspunten uitgelicht: het veld, de kwaliteit, de faciliteiten en de organisatie van het amateurtheater.

Het versnipperde veld

Het amateurtheaterveld strekt zich uit van traditionele toneelverenigingen tot multiculturele wijktheatergroepen, van jonge mensen tot ouderen, van mensen die theater beoefenen in scholingsverband tot adhoc-producties met professionals en amateurspelers.

Deze (amateur) theaterbeoefenaars zijn zeer divers georganiseerd en hun gezelschappen opereren in de meeste gevallen los van elkaar. Al met al kan worden gesteld dat het veld van het amateurtheater een versnipperde indruk maakt, een situatie waarbij vele groepen op afzonderlijke eilanden lijkt te opereren, volledig los van alle andere groepen.

Deze situatie heeft een aantal nadelen of tekortkomingen. Om te beginnen is deze situatie funest voor de mogelijkheden voor samenwerking, leerprocessen en uitwisseling van ideeën, informatie, regisseurs, spelers etc. Voor veel groepen levert deze situatie handicaps op, ook al verschillen deze nogal door de diversiteit van het veld.

Twee voorbeelden ter illustratie:

- * door de versnippering van het veld zijn er bijvoorbeeld voor jongeren, die in de eindfase van hun scholingstraject bij een KV-instellingen een voorstelling hebben gemaakt, geen doorstroommogelijkheden voorhanden. Het overzicht over het veld is daarvoor te gering
- * Traditionele verenigingen krijgen nogal eens te maken met 'vergrijzing' en vaak is het lastig om nieuwe mensen binnen te halen.

Een laatste maar zeker niet het minst belangrijke nadeel van de versnippering is dat als gevolg ervan op lokaal en provinciaal niveau het gemeenschappelijk belang van de organisaties onzichtbaar blijft, bijvoorbeeld in de richting van de politiek. Uiteraard opereren op dit veld momenteel wel een aantal koepelorganisaties. Maar omdat deze meestal slechts een deel van de groepen vertegenwoordigen, hebben zij enerzijds vaak een onduidelijk mandaat en belichten zij anderzijds het veld wat te eenzijdig.

Beleving als kwaliteit

Een tweede aandachtspunt van de hedendaagse situatie betreft de kwaliteit van het amateurtheater. Kwaliteit is een veel gebruikt begrip in het amateurtheater. Kwaliteit is in het veld bijvoorbeeld een begrip waarmee de verschillende amateur-theateractiviteiten met elkaar vergeleken worden. Ook stellen de verschillende overheden de nodige kwaliteitseisen aan het amateurtheater. Maar wat verstaan we onder kwaliteit in de context van het amateurtheater? In deze noti-

tie gaan we uit van de definitie dat kwaliteit te maken heeft met de “belevenis” die spelers en publiek meemaken.

Nu is natuurlijk die belevingswaarde nooit objectief te meten. Niettemin leeft bij vele betrokkenen, waaronder overheden en ondersteuningsinstellingen – maar ook, op een wat voorzichtigere manier bij de diverse amateurtheatergroepen zelf – het idee dat een verhoging van de kwaliteit wenselijk zou zijn. De verbetering van de kwaliteit lijkt inderdaad noodzakelijk. Kwaliteitsverbetering kan de belevenis van de beoefenaars om te beginnen vergroten, maar dat is in deze context misschien niet eens het belangrijkste. Kwaliteitsverbetering zal ook leiden tot een vergroting van de belevenis van het publiek. Daardoor kan het draagvlak voor amateurtheater worden vergroot, zowel onder burgers als bij bestuurlijke instanties en overige (commerciële) organisaties.

Kwaliteitsverbetering van het amateurtheater wordt momenteel reeds op verschillende manieren inhoud gegeven. Er worden projecten geïnitieerd en gestimuleerd waar het gaat om professionele ondersteuning van amateurgroepen (werken met professionele vormgever en/of regisseur). Daarnaast bieden de verschillende KV-instellingen een scholingsaanbod aan, waar spelers op individuele basis kunnen inschrijven. Toch zijn deze bestaande impulsen niet voldoende. Om te beginnen zijn de meeste initiatieven in de vorm van een project gegoten. Meestal ontbreken de middelen om deze projecten een vervolg te geven en aldus de continuïteit veilig te stellen. Daarnaast wordt bijvoorbeeld het scholingsaanbod door veel groepen en spelers niet als aantrekkelijk ervaren. Men stapt er niet gemakkelijk in. Men klaagt over cultuurverschillen, over afstand en over het feit dat men buiten de vaste groep om aan dergelijke scholingsactiviteiten moet deelnemen.

De faciliteiten

Een derde aspect van de hedendaagse situatie betreft de faciliteiten. De voorzieningen op facilitair gebied voor het amateurtheaterveld zijn per stad of regio verschillend. Zo repeteert men in de ene regio of stad met name in buurthuizen of scholen en speelt men de voorstelling in het plaatselijke ontmoetingscentrum. Op een andere plek wordt gerepeteerd in speciale theaterstudio's en kan men met de voorstellingen terecht in de schouwburg.

Met name voorstellingsruimtes (speelplekken) zijn er de laatste jaren onvoldoende. Bestaande theaters kiezen in grotere mate voor een professionele programmering en/ of worden te duur om te huren. Daardoor blijft er voor de amateurtheatergroepen weinig ruimte over. Daarbij komt dat deze resterende ruimtes bij het publiek minder in het oog lopen, wat de bezoekersaantallen en het imago niet ten goede komt. Tevens leidt de zoektocht naar zaaltjes en de zeer verspreide repetitielocaties tot een versnippering waardoor de interactie tussen de groepen nog eens een extra knauw krijgt.

De overige productionele aspecten die nodig zijn voor het maken van een productie, zoals kantoor houden en decors/ kostuums maken, worden vaak op de koop toe aan huis gedaan. Centrale decor- en kostuumwerkplaatsen, opslag- en kantoorruimten ontbreken.

De organisatie van het veld

Een laatste aandachtspunt betreft de organisatie van het veld. In het amateurtheaterveld is er een geforceerde scheiding geschapen tussen 1) de stedelijke, regionale of provinciale belangenbehartigingsorganisatie, 2) de provinciale ondersteuningsinstellingen en 3) het scholingsaanbod van KV-instellingen. Op veel plaatsen leven de belangenorganisaties en de ondersteuningsinstellingen op gespannen voet met elkaar. Daarnaast kampen de belangenbehartigingsorganisatie de laatste jaren met het vinden van geschikte bestuurders.

Een ander probleem is dat de provinciale ondersteuningsinstellingen op lokaal of regionaal niveau veelal 'op afstand' opereren. Men ondersteunt niet de amateurs maar het (semi)professionele kader. Daardoor is deze instelling voor de amateurtheatergroepen vaak een abstractie. Wanneer er op lokaal of regionaal niveau al een theatercoördinator van KV-instelling en/of jeugdtheaterschool is, beperkt die zich vaak noodgedwongen tot alleen de organisatie van het cursorisch scholingsaanbod.

De directe inhoudelijke, organisatorische en zakelijke ondersteuning en advisering aan zelfstandige amateurtheatergroepen ontbreekt in de meeste gevallen.

1b Amateurtheater in de toekomst

De bestaande situatie van het amateurtheater is alles behalve een gewenste situatie. Voor nagedacht kan worden over de vraag wat aan de situatie concreet kan worden verbeterd, moet eerst in kaart gebracht worden hoe een gewenste situatie eruit zou kunnen zien. Daarom wordt hier een schets gegeven van een optimaal klimaat voor het amateurtheater.

Het veld

Het (lokale) amateurtheaterveld bestaat uit een losjes georganiseerd netwerk van allerlei zelfstandige groepen, die op allerlei manieren met elkaar samenwerken, van elkaar leren, informatie en ideeën uitwisselen etc. Tevens is het voor zowel binnen- als buitenstaanders mogelijk om overzicht over het veld te krijgen en is er een centraal aanspreekpunt aanwezig dat vele functies, waaronder informatiestation en podium voor belangenbehartiging, biedt. Ook bestaan er open verbindingen tussen scholing en productie; tussen het professionele theatercircuit en het amateurtheater circuit. De diversiteit van de plaatselijke bevolking is zichtbaar in het gehele amateurtheater. De in- en doorstroombmogelijkheden voor alle deelnemers is optimaal.

Kwaliteit

De professionals en de niet-professionals bouwen tezamen aan een theatercultuur die impulsen geeft aan actieve en passieve participatie op het gebied van theater. De structurele samenwerking is waarneembaar door de effecten die op de planken zichtbaar worden. Enerzijds wordt de inzet van de deskundigheid van de professionals optimaal benut en goed gehonoreerd. Anderzijds heeft men respect voor de beperkingen van de niet-professionals.

Faciliteiten

Er zijn in steden en regio's dusdanige voorzieningen voor scholing, repetitie en voorstellingen, waar met name de interactie tussen scholing en productie, professionals en niet-professionals en de diversiteit van het amateurtheater voelbaar is.

Organisatie

In de organisatie op lokaal niveau is het amateurtheaterveld als geheel zichtbaar. De bestaande instellingen en organisaties functioneren zelfstandig, maar hebben met elkaar een structureel samenwerkingsverband. Er is een centraal aanspreekpunt. De ondersteuning en de belangenbehartiging is op een structurele wijze geïntegreerd.

1c Theaterwerkplaatsen als middel

De situatie van het amateurtheater verbeteren is geen eenvoudige zaak. De aard van het veld alleen al hindert het verbeteren van de situatie. De diversiteit van het veld, het decentrale karakter van allemaal losse groepen, het feit dat de beoefenaars voor hun plezier en in hun vrije tijd hiermee bezig zijn, het zijn allemaal factoren waardoor de situatie moeilijk is vlot te trekken.

Toch zijn er wel mogelijkheden. Eén idee dat volgens verschillende betrokkenen en kenners van het amateurtheater kansrijk is, is het idee van een theaterwerkplaats. Een theaterwerkplaats is een lokale voorziening waarbinnen alle benodigde faciliteiten, de scholingsmogelijkheden en de ondersteuning voor het amateurtheater zijn gebundeld. Deze bundeling bestaat uit een intensieve samenwerking tussen verschillende organisaties die voor en met het amateurtheaterveld werken. De theaterwerkplaats is een herkenbaar theaterinitiatief voor amateurs en professionals in de regio.

Maar waarom is de theaterwerkplaats een goed idee? Om dat te laten zien zal hier per aandachtsgebied in kaart worden gebracht wat de meest urgente of noodzakelijke actie lijkt te zijn. De theaterwerkplaats is in al die gevallen een goede vorm om deze urgente of noodzakelijke actie in te gieten.

* Het versnipperde veld

De versnippering van het veld is vooral nadelig voor het amateurtheater omdat er daardoor nauwelijks mogelijkheden worden gecreëerd voor samenwerking, leerprocessen, uitwisseling van ideeën, enzovoorts. Om in deze situatie verbetering te brengen lijken drie dingen dringend gewenst. (1) Om te beginnen moet er een situatie ontstaan waarbij alle betrokkenen in staat zijn overzicht te krijgen over het veld. Het veld moet transparanter worden. (2) Daarnaast moeten de contacten tussen de verschillende groepen worden versterkt, zodat doorstroming, uitwisseling, afstemming etc. mogelijk is. (3) Bovendien lijkt een centraal aanspreekpunt of centrale ontmoetingsplek nodig voor de coördinatie van alle gemeenschappelijke zaken.

Een theaterwerkplaats is een geschikte vorm om aan deze drie dringende wensen tegemoet te komen. Een theaterwerkplaats is in belangrijke mate een ontmoetingsplek voor de beoefenaars van het amateurtheater. Als deze ontmoetingsplek een succes wordt, wordt het daarmee tegelijkertijd en op een spontane en natuurlijke manier een plek waar overzicht over het veld kan worden gekregen, die een uitstraling krijgt naar het publiek, naar nog los opererende groepen, spelers die op zoek zijn naar groepen etc. In het idee van een theaterwerkplaats wordt er echter van uit gegaan dat deze spontane processen op zichzelf niet voldoende zullen zijn. Er is ook een coördinerende persoon of instantie nodig die zich actief inzet om het veld transparanter te maken.

*** Beleving als kwaliteit**

De belevingskwaliteit van het amateurtheater moet omhoog. Dat is goed voor de speler en voor het publiek en biedt de kans de maatschappelijke aandacht voor het amateurtheater te vergroten. Een belangrijke manier om die kwaliteit te verhogen is door op alle niveaus en op alle onderdelen van het theaterbedrijf de interactie tussen amateurs en professionals structureel te versterken.

Wat nodig lijkt om dit structureel op de rails te zetten, zijn zaken als samenwerking tussen groepen, scholingsinstellingen en professionele gezelschappen; overzicht over het veld en een ontmoetingsplek.

Opnieuw lijkt de theaterwerkplaats een goede manier om deze strategieën voor kwaliteitsverbetering handen en voeten te geven. Het lijkt een ideale broedplaats voor de verbetering van de kwaliteit. Om goede samenwerkingsprojecten tussen amateurs en professionals te smeden is bijvoorbeeld een plek nodig waar die contacten kunnen ontstaan en groeien. De theaterwerkplaats is daarvoor de aangewezen plek, zeker door de combinatie van spontane en niet-verplichtend gestuurde coördinatie. Hetzelfde geldt wanneer men goede op mate gesneden scholingsmogelijkheden wil aanbieden of wanneer men professionele groepen en amateurgroepen wil laten samenwerken. Zeker om die laatste doelstelling op een meer dan incidentele basis vorm te geven en het een uitstraling te geven naar het gehele lokale amateurtheater is intensieve bemiddeling nodig. Daarin kan een theaterwerkplaats goed voorzien.

*** De faciliteiten**

De faciliteiten voor het amateurtheater in termen van oefen- en voorstellingsruimtes, opslagruimtes en dergelijk zijn onder de maat. Wat daar aan gedaan moet worden is heel simpel: er moeten letterlijk ruimte worden gecreëerd. De kern van het idee van een theaterwerkplaats is dat het deze ruimtes aanbiedt. Een theaterwerkplaats biedt een centrale ontmoetingsplek aan met meerdere repetitieruimtes en een voor het publiek goed herkenbare voorstellingsruimte.

*** De organisatie van het veld**

De samenwerking en afstemming tussen de bestaande organisaties op het gebied van het amateurtheater is niet optimaal. Een theaterwerkplaats kan in deze situatie verbetering brengen. Om te beginnen doordat de verschillende loka-

le organisaties op een of andere manier aan de theaterwerkplaats zullen worden gekoppeld. Daarnaast is opnieuw de coördinator hier van belang. Deze kan een bemiddelende en verbindende rol spelen tussen de verschillende organisaties.

Het idee van een theaterwerkplaats speelt kortom in op alle aandachtsgebieden en de problemen of tekortkomingen die daarbij aan de orde zijn. Een voordeel van een theaterwerkplaats dat we hier nog apart willen noemen is dat zij een mogelijkheid biedt om het amateurtheater op lokaal niveau sterker te profileren. Zoals de verschillende sportbeoefenaars hun sport een gezicht weten te geven in grote verenigingen, zo zou de theaterwerkplaats zich kunnen ontwikkelen tot het lokale gezicht van het amateurtheater, zonder daarmee overigens de ambitie te willen hebben de autonomie van de groepen aan te willen tasten. Een dergelijk lokaal gezicht is goed voor de informatiestromen, is goed voor de kwaliteitsverbetering, voor de herkenbaarheid voor het publiek, voor de bestuurlijke aandacht, en zo verder. Een duidelijk oriëntatiepunt is goed voor het amateurtheater in het algemeen.

DEEL II

Met wie een theaterwerkplaatsvoorziening

De theaterwerkplaats kan ontstaan uit een samenwerkingsverband tussen een klein theater, een centrum voor de kunsten, een koepelorganisatie voor amateurtheatergezelschappen, een theaterschool, ad-hoc groepen, een regiecollectief, (semi) professionele theatergroep(en), een schouwburg, een theatertechnisch depot, enz ...

Waar theaterwerkplaats?

In een (grote) stad wordt een theaterwerkplaats zichtbaar door een samenwerkingsverband tussen verschillende instellingen c.q. gebouwen, evt. kan de stedelijke voorziening ook een regionale uitstraling hebben. In regio's met een plattelandskarakter is op kleinere schaal samenwerking mogelijk maar zal de theaterwerkplaats meer vanuit een plek/ instelling zichtbaar worden. Deze theaterwerkplaats heeft met name een regionale uitstraling.

Kenmerken

De theaterwerkplaats heeft verschillende kenmerken die hier zijn gecategoriseerd onder vier punten.

Facilitair:

een laagdrempelig podium;
 laagdrempelige repetitieruimten;
 laagdrempelige faciliteiten (w.o. opslagruimte/decorwerkplaats/kostuumatelier);
 een ontmoetingsplek (waar verschillende groepen/ mensen elkaar tegenkomen, zoals doelgroep, artistiek en organisatorisch kader, waardoor er dwarsverbanden

ontstaan.);
werkplaatsruimten voor adhoc- producties.

Deskundigheidsbevordering:

scholing op het gebied van theater, zowel voor spelers als voor artistiek en bestuurlijk kader. In de vorm van workshops, masterclasses en specifieke cursussen op maat;
ontwikkeling van projecten (festivals, samenwerkingsprojecten);
bemiddelen in artistiek kader voor groepen.

Ondersteuning:

gezamenlijke publiciteit, centrale informatievoorziening en informatie over theater in het algemeen;
zakelijke, organisatorische en publicitaire ondersteuning;
inhoudelijke ondersteuning dicht bij huis op het gebied van amateurtheater- scholing en amateurtheater-productie (bemiddeling, advisering en samenbrengen van kader per deskundigheid);
de theaterwerkplaats maakt zich sterk voor de belangen van het amateurtheater.

Publieksparticipatie:

programmering van (amateur)theatervoorstellingen;
stimuleren theater bezoeken.

Aandachtspunten

Om de theaterwerkplaats op een goede manier van de grond te krijgen, moet in ieder geval rekening gehouden worden met de volgende zaken:

jongerentheaterinitiatieven;
versterking culturele diversiteit;
samenwerking groepen en theaterscholen;
begeleiding van groepen;
theaterdagen en seizoensopeningen.

Succesfactoren:

Er wordt gebruik gemaakt van de lokale situatie.
Er zijn meerdere instellingen betrokken in de samenwerking.
Een of meerdere samenwerkende partners hebben reeds intensief contact met een groot aantal amateur-theatergezelschappen uit de betreffende regio.
Gezamenlijk zijn er basiselementen aanwezig (minimale faciliteiten en scholing).
Er is reeds voldoende organisatorische en artistieke kwaliteit in huis.
Samenwerkende partners genereren samen middelen en in overleg met de plaatselijke overheden wordt gezamenlijk subsidie aangevraagd.
Er is een gezond evenwicht tussen eigen identiteit van de partners en een gezamenlijke uitstraling.
De doelgroepen ervaren de toekomstige voorziening als hun huis. Het gebouw/ de gebouwen moet(en) uitnodigen om de ruimte in te nemen.

De plaatselijke cultuurambtenaren worden betrokken bij de samenwerking. De plaatselijke politieke verantwoordelijken moeten initiatief steunen.

Menskracht

Om een dergelijke voorziening van de grond te krijgen en te continueren is er vaak extra menskracht nodig. Dit kan in de vorm van extra of betaalde uren bij een persoon die reeds een belangrijke rol in de op te zetten voorziening speelt of in de vorm van een nieuw aan te trekken kracht. Dit kan per situatie verschillend zijn.

Overeenstemming en eenduidigheid moet er zijn over welke taken verricht moeten worden:

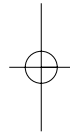
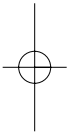
wat doen de samenwerkende partners zelf/ wat is ieders expertise
welke taken moeten er door een coördinerend persoon gedaan worden

Coördinator

Het succes van de theaterwerkplaats is in belangrijke mate afhankelijk van de geschiktheid van de coördinator. Een goede coördinator heeft de volgende eigenschappen:

een bemiddelaar tussen groepen, partijen;
iemand met bindende kwaliteiten/ een verbanden legger;
intermediair tussen overheid en amateurtheater;
iemand het aanspreekpunt en de ontmoetingsplek coördineert;
bij voorkeur werkzaam vanuit de broedplaats van een belangrijk deel van het amateurtheater;
in dienst van een van de samenwerkende partners.

Het aantal uren is afhankelijk van het takenpakket en de grootte van de voorziening.

tekst Marcel de Groen, Arnhem — **voorngeving** Beeld acht, Maastricht

